

Duitsland Noord

Berlijn, Hamburg, Keulen, Dresden

Het eiland Rügen
Nemo1963/Stock

De regio's van deze gids:

(zie de kaart aan de binnenzijde van het omslag)

1 Berlijn en Brandenburg	blz. 107
2 Saksen	blz. 185
3 Midden-Duitsland	blz. 245
4 Noordrijn-Westfalen	blz. 315
5 Bremen en Nedersaksen	blz. 395
6 Hamburg en het noorden	blz. 463

INHOUD

mije_shots/iStock

NIET TE MISSEN

Een keuze uit de mooiste plekjes ...6

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

De mooiste reisherinneringen10

REISPLANNER

Een keuze uit de mooiste routes...18

DE REIS VOORBEREIDEN

NAAR DUITSLAND

Met het vliegtuig.....	28
Met de trein.....	28
Over de weg.....	28

VOOR HET VERTREK

Profiel van Duitsland.....	30
Klimaat.....	30
Informatie.....	30
Formaliteiten.....	32
Geldzaken.....	33
Telefoneren.....	33
Overnachten.....	33
Uit eten.....	35

DUITSLAND VAN A TOT Z

Rubrieken in alfabetische volgorde.....	37
--	----

MET HET GEZIN

Bezienswaardigheden en activiteiten.....	44
---	----

MEMO

Evenementen.....	46
Leestips.....	48

MEER WETEN OVER DUITSLAND

Economische reus.....	52
Ongelijkheid.....	53
Nieuwe uitdaging.....	55

GESCHIEDENIS

Van de prehistorie tot het Frankische Germanië.....	58
Duitsland in de middeleeuwen.....	59
Dynastie van de Habsburgers.....	61
Naar Duitse eenheid.....	65
Van het Duitse Rijk tot Weimar.....	66
Hitler en het Derde Rijk.....	68
Duitsland na 1945.....	69

KUNST EN ARCHITECTUUR

Architectuur.....	73
ABC van de architectuur.....	80
Schilder- en beeldhouwkunst.....	83

CULTUUR

Literatuur en filosofie.....	89
Muziek.....	93
Film.....	97

LANDSCHAPPEN EN STREKEN

Twee grote regio's.....	100
Uitgestrekte natuurgebieden.....	103

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 BERLIJN EN BRANDENBURG

Berlijn.....	108
Potsdam.....	162
Rheinsberg en het noordoosten van Brandenburg	174
Spreevald en het zuidoosten van Brandenburg	179

2 SAKSEN

Dresden	186
Meißen	206
Bautzen	210
Muskauer Park.....	214
Görlitz.....	216
Sächsische Schweiz	221
Annaberg-Buchholz.....	225
Leipzig	229

3 MIDDEN-DUITSLAND

Maagdenburg	246
Dessau.....	252
Wörlitzer Park	256
Wittenberg.....	258
Halle	261
Naumburg	266
Jena	270
Weimar.....	275
Erfurt.....	286
Eisenach.....	292
Kassel.....	298
Fulda	306
Marburg.....	308

4 HET WESTEN: NOORDRIJN-WESTFALEN

Keulen	318
Bonn.....	344
Aken	350
Düsseldorf	359
Ruhrgebied.....	370
Sauerland.....	382
Münster.....	386
Lemgo	392

**RAADPLEEG VOOR
IEDERE PLAATS ONS
ADRESBOEKJE**

5 BREMEN EN NEDERSAKSEN

Hannover.....	398
Hameln.....	404
Hildesheim.....	408
Einbeck.....	411
Göttingen.....	414
Goslar.....	418
De Harz.....	424
Wolfenbüttel.....	429
Celle.....	434
Bremen.....	438
Ostfriesland	450
Helgoland	454
Lüneburg.....	456

6 HAMBURG EN HET NOORDEN

Hamburg	466
Husum	489
Noord-Friese Waddeneilanden	492
Sleeswijk.....	499
Kiel	503
Lübeck.....	508
Wismar	519
Rostock.....	523
Stralsund	529
Insel Rügen	533
Greifswald.....	537
Insel Usedom	539
Neubrandenburg.....	542
Mecklenburgische Seenplatte....	546
Schwerin.....	549

Register	554
Kaarten en plattegronden.....	565

NIET TE MISSEN

★★★ De reis waard

★★ Een omweg waard

★ Interessant

Hamburg

Maritiem en kosmopolitisch.

De op één na grootste stad van Duitsland is fascinerend vanwege zijn enorme haven, de pakhuizen van rode baksteen en het splinternieuwe pronkjuweel: de Elbphilharmonie.

Zie blz. 466.

G. Schulz/age fotostock

Lübeck

Deze pittoreske, geheel uit rode baksteen opgetrokken stad vol kleine straatjes en steegjes wordt ook wel de 'koningin van de Hanze' genoemd en staat op de Werelderfgoedlijst van Unesco. Zie blz. 508.

E. Grund/age fotostock

J.-P. Lescouret/Getty Images

Berlijn

Welkom in een van de opwindendste hoofdsteden van Europa! Berlijn wemelt van de musea en opera's, maar er zijn ook talloze alternatieve uitgaansgelegenheden en hippe clubs. **Zie blz. 108.**

Dresden

Het 'Florence aan de Elbe', op twee uur van Berlijn, herbergt een schat aan barokke gebouwen en door de Saksische vorsten uit alle hoeken van Europa verzamelde kunstwerken. **Zie blz. 186.**

westend 61/hemis.fr

G. Kirsch/Jage foto/stock

Sächsische Schweiz

Wonderlijke rotsformaties en diepe kloven: langs de oevers van de meanderende Elbe ligt een van de meest spectaculaire en romantische natuurgebieden van Saksen. **Zie blz. 221.**

Boottochtje in het Spreewald
 Movementway/ImageBROKER/age-fotostock

♥ **Fiets over een van de Baltische eilanden.** Met weinig inspanning genieten van de adembenemende uitzichten doet u bij voorkeur op een relatief vlak eiland. Zoals het ten noorden van Wismar gelegen Poel. De zeelucht schijnt er geneeskrachtig te zijn! **Zie blz. 521.**

♥ **Vaar door de kanalen van het Spreewald.** De *Kahnfahrt* – een trage tocht in een platbodem – is de specialiteit van het ‘Groene Venetië’. Moeiteloos glijdt u door dit doolhof: laat u maar meevoeren. De schipper doet het werk! **Zie blz. 179.**

Inselberg, uitzicht op Seebach, Thüringen
 Hans P.Szyzka/Novarc Images/age fotostock

TOP 5 Mooiste meren

1. Müritzsee (blz. 547)
2. Großer Müggelsee (blz. 150)
3. Großer Plöner See (blz. 505)
4. Wannsee (blz. 150)
5. Schweriner See (blz. 547)

Großer Plöner See

J. Stumpe/LOOK-foto/Getty Images

♥ **Luister naar Brahms of Wagner in de Elbphilharmonie.** De splinternieuwe concertzaal van het symfonieorkest van Hamburg wordt overdekt door een oceaan van glas. Zowel de fascinerende architectuur als de fantastische akoestiek maken een bezoek meer dan de moeite waard. **Zie blz. 475.**

♥ **Kom op adem in het Thüringer Wald.** Strek de benen en open de longen voor een verfrissende duik in deze zee van groen. De Rennsteig en de Großer Inselsberg zijn de absolute hoogtepunten. Hoewel, op het Baumkronenpfad stijgt u boven de boomtoppen uit. **Zie blz. 296.**

♥ **Word weer kind op de kerstmarkt.** De 200 chalets van de kerstmarkt van Erfurt, in Thüringen, staan op het domplein en bieden een betoverende aanblik. Op die van Kassel, in Hessen, waant u zich in een sprookje van de gebroeders Grimm. **Zie blz. 286 en 298.**

♥ **Overzie de stad.** Beklim voor een panorama van Berlijn de 368 m hoge Fernsehturm of de futuristische koepel van de Reichstag. Beide bieden rondom uitzicht. 's Avonds is het uitzicht nog magischer! **Zie blz. 108.**

Elbphilharmonie, van de architecten Pierre de Meuron en Jacques Herzog

ThomasFluegge/iStock

Berlijn, Potsdam en Saksen

10 dagen

Route: kunststadjes, kastelen, fraaie parken en uitgestrekte vlakten tussen Brandenburg en Saksen.

● Dag 1 tot 3 Berlijn

Berlijn (zie hiervoor).

● Dag 4 Potsdam

Schloss Sanssouci (**blz. 162**) en het centrum met het Holländisches Viertel en de Neuer Markt (**blz. 167**).

● Dag 5 Dessau

Ga 's ochtends op verkenning in Wittenberg (**blz. 258**). Lunch in Dessau en bekijk daar het

Bauhauserfgoed (**blz. 252**). Breng de middag door in het Wörlitzer Park (**blz. 256**). Overnacht in Leipzig (**blz. 229**).

● Dag 6 Leipzig

Wandel 's ochtends door het historische centrum van Leipzig en bezoek het Museum der Bildenden Künste (**blz. 230**); ga 's middags naar Meißen (**blz. 206**) voor het uitzicht vanaf de Burgberg. Overnacht in Dresden (**blz. 186**).

● Dag 7 Dresden

Breng in het prachtige Dresden een bezoek aan de Gemäldegalerie Alte Meister (**blz. 187**), de Dom en het Residenzschloss (**blz. 191**). Overnacht in Dresden.

● Dag 8 Sächsische Schweiz

Maak een tocht door de Sächsische Schweiz en langs Festung Königstein (**blz. 222**), of bezoek Görlitz (**blz. 216**), aan de Poolse grens. Terug naar Berlijn.

● Dag 9 Görlitz en Branitz

Breng 's ochtends een bezoek aan Görlitz (**blz. 216**), vlak bij de Poolse

grens. Verken dan het zuidoosten van Brandenburg met het Muskauer Park (**blz. 214**) en/of Schloss Branitz (**blz. 182**). Overnacht in Lübbenau (**blz. 180**).

● Dag 10 Spreewald

Verken het Spreewald met de fiets, te voet of in een bootje (**blz. 179**). Terug naar Berlijn.

Tip: als u geen auto wilt rijden, neem dan de trein. Er rijden regelmatig treinen naar Wittenberg (40 min.), Dessau (40 min. vanuit Wittenberg), Leipzig (40 min. vanuit Dessau, 1 uur vanuit Berlijn) en Dresden (1 uur vanuit Leipzig, 2 uur vanuit Berlijn).

Dresden, de Frauenkirche

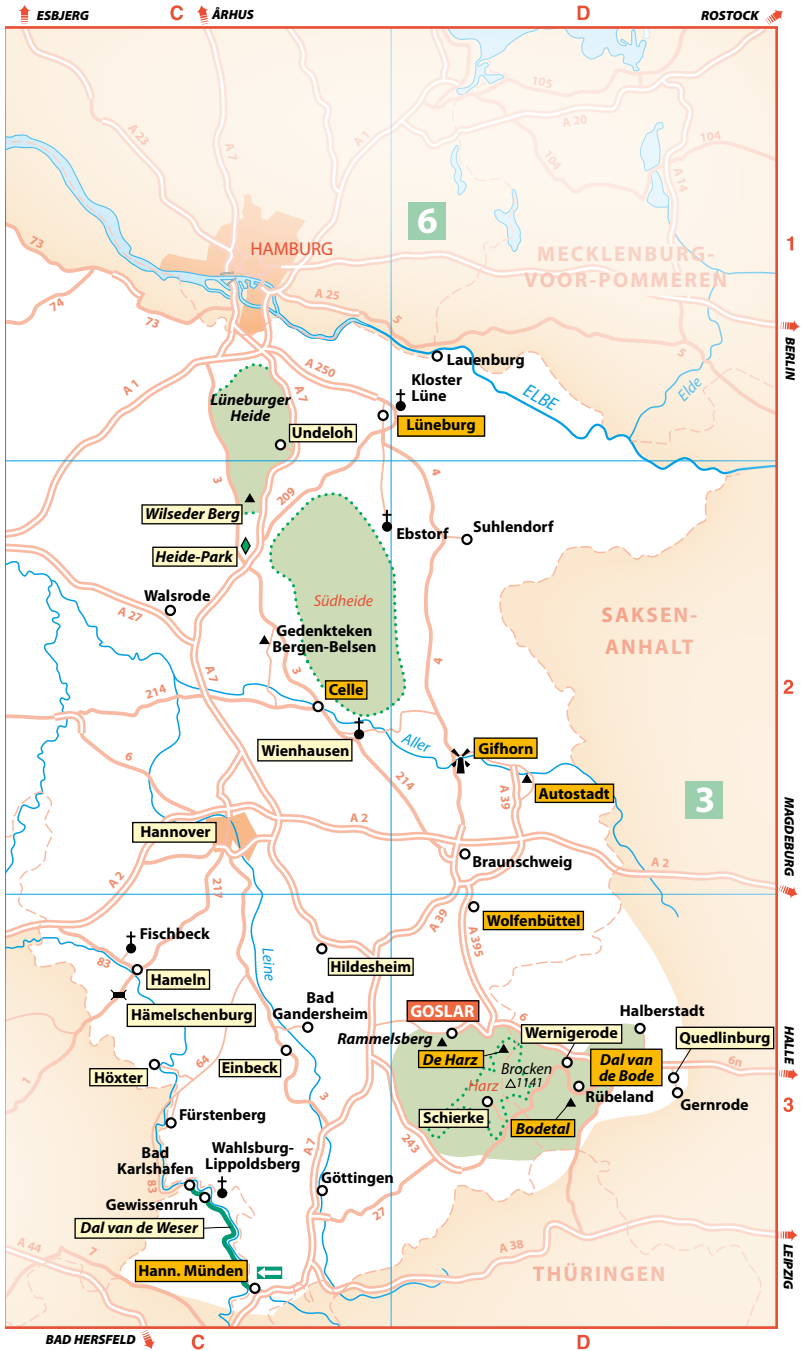
J. Fuste Raga/Premium/age fotostock

Bremen en Nedersaksen **5**

Michelinkaart 541 en 543 – Nedersaksen, Bremen

▶ HANNOVER★	398
▶ HAMELN★	404
▶ HILDESHEIM★	408
▶ EINBECK★	411
▶ GÖTTINGEN EN RONDRIJ	414
▶ GOSLAR★★★	418
▶ DE HARZ★★	424
▶ WOLFENBÜTTEL★★	429
▶ CELLE★★	434
▶ BREMEN★★	438
▶ OSTFRIESLAND★	450
▶ HELGOLAND★★	454
▶ LÜNEBURG★★	456

Hannover

532.200 inwoners – Nedersaksen

De hoofdstad van Nedersaksen is een van de grootste economische centra van Noord-Duitsland. Er worden veel grote, internationaal befaamde beurzen gehouden en op nationaal niveau speelt de stad een belangrijke politieke rol. Als groene stad, na 1945 grotendeels herbouwd aan de oevers van de Leine en het Mittellandkanal, biedt Hannover talrijke mogelijkheden voor wandelingen, bijvoorbeeld langs de Maschsee, door het stadsbos of door de beroemde Herrenhäuser Gärten.

ADRESBOEKJE: BLZ. 402

Overnachten, uit eten, winkelen, sport en ontspanning enz.

INLICHTINGEN

Toeristenbureau – Ernst-August-Platz 8 - ☎ 0511 12345 111 - www.hannover-tourism.de - 9.00-18.00, za 10.00-15.00 (april-okt.: za 10.00-17.00, zo 10.00-15.00 u).

LIGGING

Regiokaart C2 (blz. 396-397). Hannover ligt halverwege tus-

sen de Oostzee en de Noordzee, 129 km ten zuidoosten van Bremen, op het kruispunt van de autosnelwegen A2 en A7, 159 km van Hamburg en 292 km van Berlijn.

AANRADER

Een wandeling door de Herrenhäuser Gärten.

Wandelen Plattegrond (blz. 400)

Om geen enkele van Hannovers belangrijkste bezienswaardigheden te missen, is er een heel simpele oplossing: 'Der Rote Faden', de 'rode draad' die vanaf het Rathaus (boeiend uitzicht vanaf de koepel) over een afstand van 4,2 km door de stad loopt en eindigt bij de Herrenhäuser Gärten.

★ **Marktkirche A1**

Deze gotische kerk van baksteen is herkenbaar aan de klokkentoren met vier puntgevels en daarboven een scherpe spits (14de eeuw). Binnen bevinden zich fraaie 14de-eeuwse glas-in-loodramen, 15de-eeuwse bronzen doopvonten en een schitterend gebeeldhouwd **altaarstuk** (15de eeuw) met een voorstelling van het lijden van Christus. De maker is onbekend, maar bepaalde delen lijken te zijn geïnspireerd op het *Lijden van Christus* van Martin Schongauer in Colmar.

★ **Historisches Museum A1**

Pferdestraße 6 - 3, 7 of 9, halte Markthalle/Landtag - ☎ 0511 1684 3052 - www.hannover-museum.de - dag. beh. ma 10.00-17.00 u (di 19.00, za, zo 18.00 u) - € 5. Stap hier binnen voor een uitstekende introductie op de geschiedenis van Hannover. Op de eerste verdieping tonen maquettes de fortificaties van de stad in 1683, de pracht van het paleis van de hertogen van Brunswijk-Lüneburg (*Leineschloss*) en het marktplein in de 18de eeuw. Hier staat bovendien een Hanomag, een eenvoudig autootje dat tot 1928 werd geproduceerd tegen een betaalbare prijs (2300 Reichsmark). De tweede verdieping is gewijd aan

Zicht op Hannover
K. Jahaentges/Look/Photononstop

het leven op het platteland van Nedersaksen, met onder meer meubels, klederdrachten en de verschillende boerderijtypen. Het monumentale schilderij *Gottesdienst im Freien* (1895) is van **Fritz Mackensen**, medestichter van de kunstenaarskolonie in Worpswede (blz. 445).

Museum August Kestner A2

Trammplatz 3 - 3, 7 of 9, halte Markthalle/Landtag - ☎ 0511 1684 2120 - www.museum-august-kestner.de - dag. beh. ma 11.00-18.00 (wo 20.00 u) - € 5 (vr gratis). De collectie Romeinse oudheden, Egyptische mummies en Etruskische urnen is beperkt, maar dat wordt goedge maakt door de afdeling toegepaste kunst: hier staan enkele prachtige designklassiekers, zoals de *Landstoel* van Hans Coray (1938) en de *Mierstoel* van Arne Jacobsen (1951). Bijzonder is de postmoderne secretaire **Frankfurter Schrank** van Norbert Berghof uit 1985.

★ **Neues Rathaus AB2**

☎ 0511 168 45 333 - - begin maart-begin nov.: 9.30-18.30, za, zo, feestd. 10.00-18.30 u; begin nov.-eind dec.: 11.00-16.30 u - ook rondleidingen - gesl. 1 jan., 24-26 en 31 dec. - € 3.

Het nieuwe stadhuis, tussen 1901 en 1913 gebouwd op 6000 houten heipalen, is deels voor het publiek opengesteld. Op de benedenverdieping zijn verschillende grote maquettes te zien van de 16de-eeuwse stad tot nu. Vooral die van Hannover na de bombardementen van de Tweede Wereldoorlog, waarbij 70 procent van de stad werd verwoest, is zeer aangrijpend (alleen al in de nacht van 9 oktober 1943 vielen 260.000 bommen). Neem ook de lift naar het uitzichtplatform: deze unieke constructie op rails volgt de kromming van de koepel.

★ **Landesmuseum Hannover B2**

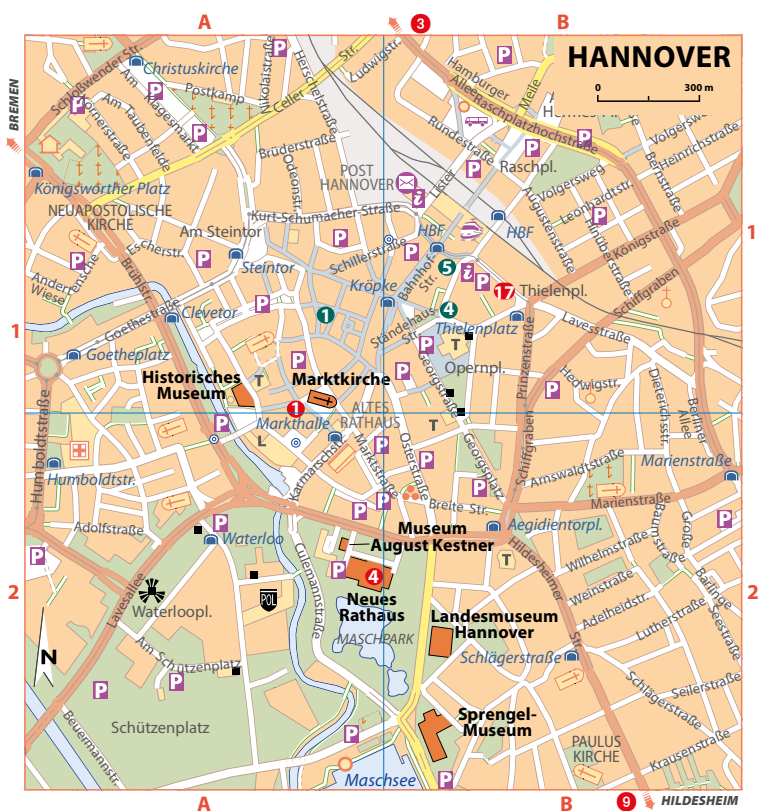
Willy-Brandt-Allee 5 - 1, 2, 4, 5, 6, 8 of 11 halte Aegidientorplatz - ☎ 0511 9807 686 - www.nlmh.de - - dag. beh. ma 10.00-17.00 (za, zo 18.00 u) - gesl. 1 jan., Goede Vrijdag, 1 mei, 24-25 en 31 dec. - € 4 (vr 14.00-17.00 u gratis; € 10 met tijdelijke tentoonstelling).

BREMEN EN NEDERSAKSEN

De **afdeling Naturwelten** beschikt over een aquarium, maar geeft ook informatie over een breed spectrum aan onderwerpen, zoals de vorming van continenten en oceanen, en mariene fauna bij de Canarische en Caribische Eilanden. Ook de geologie van Nedersaksen komt aan de orde.

De **afdeling Menschenwelten** illustreert de geschiedenis van de mensheid, van de neanderthaler tot nu, met behulp van talrijke voorwerpen die in Nedersaksen zijn opgegraven of afkomstig zijn uit de vijf continenten (met name Nieuw-Guinea, Mexico, Kameroen en Indonesië).

De goed gestructureerde **afdeling Kunstwelten**★ geeft in chronologische volgorde een goede indruk van negen eeuwen schilder- en beeldhouwkunst, met de nadruk op Duitse kunst uit de middeleeuwen tot de renaissance en uit de 19de-20ste eeuw (Holbein, Cranach, Riemenschneider, Liebermann, Slevogt, werken van de kunstenaarskolonie in Worpswede). Let zeker op het altaarstuk van Hans Raphon, een schilder uit de tijd van Dürer, en een serie van vier werken van **Caspar David Friedrich**, waarin hij de Harz op vier momenten van de dag afbeeldt. Botticelli, Tiepolo en Panini (*La Piazza Navona in 1756*)

OVERNACHTEN

- CVJM City Hotel 1
 Grand Hotel Mussmann 5
 Kastens Hotel Luisenhof 4

UIT ETEN

- Basil 3
 Brohyan-Haus 1
 Da Vinci 9

Der Gartensaal 4

Röhrbein 17

vertegenwoordigen de Italiaanse school uit de 14de tot 18de eeuw; van de Vlaamse en Hollandse school uit de 17de eeuw zijn er onder meer werken van Rubens, Ruysdael en Rembrandt (*De doop van een eunuch*, 1640).

Sprengel-Museum Hannover B2

Kurt-Schwitters-Platz - ☎ 0511 16 84 38 75 - www.sprengel-museum.de - dag. beh. ma 10.00-18.00 (di 20.00 u) - € 7.

Een sculptuur van Calder (genaamd *De hellebaardier*) op de oever van de Maschsee markeert dit aan de 20ste-eeuwse kunst gewijde museum. Bij de kubisten valt *Drie vrouwen* (1908) van Picasso op. De schilders van Die Brücke (Karl Schmidt-Rottluff: *Vier baadsters op het strand*) en van Der Blaue Reiter (Kandinsky, Jawlensky, Macke: *Naakt met koraalketting*, Marc: *Paarden met ade-laar*) zijn met meesterwerken vertegenwoordigd. Bewonder ook de vele portretten van Max Beckmann (*Vrouw met anjers*).

Wandel na het verlaten van het museum langs de oevers van de **Maschsee** (AB2), een kunstmatig meer dat in de jaren dertig van de vorige eeuw op aandringen van de nazipartij als werkverschaffingsproject werd aangelegd. 1650 arbeiders hebben met de hand 780.000 m³ aarde verplaatst bij het maken van dit 2,5 km lange meer. Aan de rand van het water lieten de nazi's in 1936 zes beelden plaatsen, waaronder de **Fackelträger**, die op een hoge zuil tegenover het Sprengel-Museum staat. Het is een van de weinige tastbare herinneringen aan het Derde Rijk. Overigens is het hakenkruis wel verwijderd.

★★ Herrenhäuser Gärten Buiten de plattegrond bij A1

Ca. 1.30 uur. Via de Leibnizufer - Herrenhäuser Straße 4 - Tram 4 of 5 halte Herrenhäuser Gärten - ☎ 0511 168 340 00 - www.hannover.de/Herrenhausen - ♿ - mei-aug.: 9.00-20.00, sept.-april: sluiting bij zonsondergang - combikaartje met Großgarten/Berggarten/museum van het kasteel € 8 ('s winters € 6).

Dit park aan de noordwestelijke kant van de stad bestaat uit vier verschillende tuinen die onderling zijn verbonden door de Herrenhäuser Allee, een lindenlaan die in 1726 werd aangelegd (*auto's moeten via de Nienburger Straße rijden*).

Großer Garten★★ – In 1666 begonnen de werkzaamheden voor deze tuin, waarna keurvorstin Sophia de tuin tussen 1680 en 1710 liet uitbreiden; 'deze tuin, die mijn leven is...', schreef zij vaak. Het oudste deel is een Franse tuin met beelden van allegorieën en Romeinse goden. Links ligt het openluchttheater met ertegenover een labyrint. In het zuidelijke deel lopen de lanen symmetrisch rond kleine waterpartijen.

HET HUIS HANNOVER

Toen het vorstendom Hannover in de 17de eeuw toeviel aan een tak van het huis Brunswijk-Lüneburg, kozen de vorsten Hannover als hun residentie en bloeide Herrenhausen op. Prinses Sophia, groot liefhebster van kunst en literatuur, nodigde componist Händel uit en maakte filosoof Leibniz hofbibliothecaris. In 1692 kreeg het vorstendom de status van keurvorstendom, genaamd Brunswijk-Lüneburg.

Door het huwelijk van hertog Ernst August met prinses Sophia (kleindochter van koning Jacobus I Stuart) in 1658, maakte het huis Hannover aanspraak op de Engelse kroon. In 1714 werd keurvorst George I Lodewijk, zoon van prinses Sophia, als George I koning van Engeland, met behoud van zijn titel van keurvorst van Hannover. In 1814 verhef het Congres van Wenen het vorstendom tot koninkrijk. George III, koning van Engeland sinds 1760, werd toen ook koning van Hannover.

BREMEN EN NEDERSAKSEN

Georgengarten – ☎ 0511 168 340 00 - ♿ - april-okt.: 9.00-18.00 u, *gesl. Goede Vrijdag, 24 en 31 dec.* - gratis. Deze tuin met uitgestrekte grasperken werd tussen 1835 tot 1841 in de romantische Engelse stijl aangelegd. In het midden staan een tempel gewijd aan Leibniz, het paviljoen Wallmodenschloss en het kleine **Wilhelm-Busch-Museum**, gewijd aan deze dichter, tekenaar en humorist (1832-1908), die met zijn *Max und Moritz* de geschiedenis in ging als pionier van het stripverhaal.

Berggarten★ – In de serres van deze botanische tuin groeien 2500 soorten orchideeën, diverse cactussen en andere vetplanten, maar ook flora van de Canarische Eilanden. Aan het einde van de grote laan verrijst het mausoleum van het vorstenhuis van Hannover.

Welfengarten – In deze tuin staat het Welfenschloss, waarin nu de universiteit is gevestigd. Ervoor verheft zich het symbool van de deelstaat Nedersaksen: het *Sachsenroß* (Paard van Saksen), in 1876 gemaakt door Friedrich Wolff.

Museum Schloss Herrenhausen – Bij de tuin stond ooit het zomerpaleis van het adellijke geslacht Welfen, maar dat werd in de Tweede Wereldoorlog compleet verwoest. Nu staat er een reconstructie uit 2013. Een deel van dit Schloss is ingericht als museum: de oostelijke vleugel is gevuld met herinneringen aan de verschillende leden van het vorstenhuis van Hannover; de expositie in het westelijke vleugel is wat interessanter en gewijd aan de geschiedenis van de barokke tuinen (plattegronden, maquettes en foto's).

HANNOVER: ADRESBOEKJE

Plattegrond (blz. 400)

OVERNACHTEN

📞 **Goed om te weten** – Omdat in de stad regelmatig internationale beurzen worden gehouden, is het soms noodzakelijk lang van tevoren te reserveren. Op de website van het toeristenbureau kunt u hotels reserveren. ☎ 0511 1 234 51 11.

DOORSNEEPRIJZEN

CVJM City Hotel – A1 - Limburgstr. 3 - ☎ 0511 360 70 - www.cityhotel-hannover.de - ♿ - 47 kamers € 80 ☺. Onberispelijk en prettig hotel in het voetgangersgebied. In de comfortabel ingerichte kamers en in de ontbijtzaal waant u zich in mediterrane sferen.

WAT MEER LUXE

Kastens Hotel Luisenhof – B1 - Luisenstr. 1 - ☎ 0511 304 40 - www.kastens-luisenhof.de - ♿ - 149 kamers vanaf € 139 ☺ - rest. € 30/45. Alles is comfortabel in dit

oudste hotel van Hannover (1856). Iedere kamer is smaakvol en individueel ingericht. De Turmsuite biedt een schitterend uitzicht op de stad.

Grand Hotel Mussmann – B1 - Ernst-August-Platz 7 - ☎ 0511 36 560 - www.grandhotel.de - 104 kamers € 124/154. Een zeer praktisch hotel, gelegen tegenover het station. Geluiddichte, ruime kamers die van alle gemakken zijn voorzien (slapen doet u op uitstekende matrassen). Goed ontbijt, sauna tot 22.00 u.

UIT ETEN

DOORSNEEPRIJZEN

Da Vinci – Bij B2 - Hildesheimer Str. 228 - ☎ 0511 843 65 56 - rist-da-vinci.de - dag. beh. zo en half juli-begin aug. - € 13,50/29. Van klassieke voorgerechten tot vlees- en visschotel, pizza's en pastaschotels – hier is alles Italiaans.

Der Gartensaal – A2 - *Trammplatz 2* - ☎ 0511 16 84 88 88 - www.gartensaal-hannover.de - half mei-half sept.: 11.00-22.00 u; half sept.-half mei: 11.00-18.00 u - ♿ - lunchmenu € 10,95 - € 18/27. Dit restaurant in bistrostijl zit op een ongebruikelijke plek: de hal van de zuidelijke ingang van het Rathaus. De vensters met rondbogen zijn bijna even hoog als het vertrek zelf en bieden schitterend uitzicht op een park en een vijver. In de zomer wordt aan de voorkant van het restaurant een terras ingericht.

Broyhan-Haus – A1-2 - *Kramerstr. 24* - ☎ 0511 32 39 19 - www.broyhanhaus.de - € 15/25. Dit pand, een van de oudste herenhuizen van de stad, werd in de tweede helft van de 14de eeuw gebouwd en in 1537 door meesterbrouwer Cord Broyhan aangekocht. Het telt nu drie verdiepingen met onder meer grote tapkasten en de Urbock-Keller.

Röhrbein – B1 - *Joachimstr. 6* - ☎ 0511 51 94 83 83 - www.roehrbein-hannover.de - *gesl. zo - lunchmenu € 9,50/12,90 - menu's € 18/35*. Dit restaurant in bistrostijl is te vinden in de galerie Luisenpassage. Lekkere regionale keuken, vriendelijke en ontspannen bediening.

Basil – Bij B1 - *Dragonerstr. 30* - ☎ 0511 62 26 36 - www.basil.de - *gesl. lunch en zo - € 25/40*. In de oude stallen van de koninklijke dragonders worden nu gevarieerde gerechten bereid. Gietijzeren zuilen en bakstenen gewelven vormen het decor.

EEN TUSSENDOORTJE

Glücksmoment – A1 - *Schuhstraße 11 (hoek Knochenhauerstr.)* - ☎ 0511 203 08518 - *ma-za 9.30-18.00 u*. Bij mooi weer de ideale plek om op het terras te genieten van een macchiato, een biolo-

gische thee, een smoothie of een compleet ontbijt (€ 9,90, tot 13.00 u).

Teestübchen – A1 - *Ballhofplatz 2* - ☎ 0511 36 31 682 - *zo-wo 10.00-23.00, do-za 10.00-1.00 u*. Achter een gevel vol klimop zit sinds 1970 de beste theesalon van Hannover. Binnen ademt alles nostalgie. Overigens kunt u hier ook terecht voor een glaasje merlot uit Trentino of pinot gris uit Friuli.

Holländische Kakao-Stube – B1 - *Ständehausstraße 2-3* - ☎ 0511 30 41 00 - *9.00-19.30, za 9.00-18.30 u*. In 1895 opende Van Houten een proeverij in Hannover. Dit is uitgegroeid tot een instituut dat bekend staat om de warme chocolade en het gebak. Druk tijdens piekuren.

Julian's Bar – Bij A2 - *Arthur-Menge-Ufer 3* - ☎ 0511 36 600 823 - *6.30-1.00 u*. Trek in een cappuccino, een ochtendrosé of een glas wijn met uitzicht op het meer? Ga dan naar de bar van het Marriotthotel aan de noordoever van de Maschsee! Het beschikt over grote panoramaramen en een terras met rieten stoelen die de sfeer van het strand oproepen.

UITGAAN

Brauhaus Ernst August – A1 - *Schmiedestraße 13* - ☎ 0511 365 950 - www.brauhaus.net - *ma-do 8.00-3.00, vr-za 8.00-5.00, zo 9.00-3.00 u*. Deze grote brasserie in het hartje van de stad staat bekend om de sfeer 's avonds (livemuziek zes dagen per week vanaf 20.00 of 21.00 u) en het traditionele bier Lüttje Lage.

heimW – B1 - *Theaterstr. 6* - ☎ 0511 235 23 03 - www.heim-w.de - *10.00-1.00, vr-za 10.00-2.00 u - gesl. zo*. Relaxe bar-café in de stijl van de jaren zeventig. Ook wie geen heimwee (*Heimweh*) heeft, zal de gastvrije ontvangst en de verfijnde seizoensgerechten kunnen waarderen.

BREMEN EN NEDERSAKSEN

Oscar's – B2 - Georgstr. 54 -
☎ 0511 23 52434 - oscarsbar.de -
dag, vanaf 16.00 u. Traditionele
cocktailbar met een interieur van
donker hout. In de zomer geniet
u op het terras voor het pand van
de 200 whisky's of van de andere
drankjes (met of zonder alcohol)
op de kaart. Ideaal om uw bezoek
aan de stad af te sluiten. Happy
hour 16.00-20.00 u.

EVENEMENT

Maschseefest – eind juli-be-
gin aug. - [www.hannover.de/
maschseefest](http://www.hannover.de/maschseefest). Openluchtconcerten,
dansavonden en exotische hapjes
op de oevers van het meer: dit
is hét evenement van Hannover,
waar elk jaar bijna twee miljoen
bezoekers op afkomen.

Hameln

56.300 inwoners – Nedersaksen

Deze stad is vooral bekend om de rattenvanger van Hamelen uit het 19de-
eeuwse sprookje van de gebroeders Grimm. De prachtige vakwerkhuisen
in de straten van Hameln zorgen ook nu nog voor een sprookjesachtige
decor. De stad is bovendien een goed vertrekpunt voor uitstapjes in het
Weserbergland, een heuvelland met beken en riviertjes, waarvan een
deel als natuurpark wordt beschermd.

ADRESBOEKJE: BLZ. 407

Overnachten, uit eten, winkelen, sport en ontspanning enz.

INLICHTINGEN

Toeristenbureau – Deisterallee 1 -
☎ 051 51 95 78 23 - www.hameln.de -
ma-vr 9.00-18.00, za 9.30-15.00
(za 13.00 okt.-april), zo, feestd. 9.30-
13.00 u (alleen mei-sept.).

LIGGING

Regiokaart C3 (blz. 396-397). Hameln
ligt aan de oever van de Weser,
47 km ten zuiden van Hannover,
45 min. met de trein: S-Bahn nr. 5.

PLANNING

Trek één dag uit voor Hameln en
omgeving.

Wandelen

★ ALTSTADT

Neem de Osterstraße, een van de bekendste straten van Hameln – hier volgden
de kinderen de fluitspeler op 26 juli 1284. Stop ter hoogte van de Kleine Straße om
de prachtige renaissancehuizen te bewonderen (Haus Osterstraße 12, Leithaus en
Stiftsherrenhaus).

PAREL VAN DE WESERRENAISSANCE

Hameln bezit mooie oude huizen, die soms helaas worden ontsierd door al te opzichtige (reclame)borden. Veel van deze huizen zijn gebouwd in de stijl van de Weserrenaissance (eind 16de-begin 17de eeuw). Deze regionale bouwstijl is een uitbundige variant van de noordelijke renaissance en wordt onder meer gekenmerkt door het gebruik van erkers, rijkversierde trapgevels aan de kopse kanten van het gebouw (met vaak uitbouwen aan de bovenzijde), bewerkte horizontale stenen sierlijsten en dakkapellen met ook weer weelderig versierde trapgevels.

★ Rattenfängerhaus

Osterstraße 28. Dit fascinerende huis uit 1603 heeft een rijkbewerkte natuurstenen gevel en is versierd met tal van beeldhouwde ornamenten, zoals borstbeelden en maskers. De trapgevel met de voor de Weserrenaissance zo kenmerkende voluten en pinakels rijst hoog op.

Stiftsherrenhaus

Osterstraße 8. Dit opmerkelijke vakwerkhuis (1558) van de kanunniken heeft beeldhouwde consoles met daarop voorstellingen van Bijbelse figuren. In dit pand en dat ernaast is **Museum Hameln** gehuisvest (☎ 05151 202 1215 - www.museum-hameln.de - dag. beh. ma 11.00-18.00 u - € 5). Hoofdt thema's van dit stedelijk museum zijn de geschiedenis van Hameln en omgeving (Weserbergland), en natuurlijk de legende van de rattenvanger.

De Französische Straße herinnert aan het feit dat Franse hugenoten aan het einde van de 17de eeuw hun toevlucht zochten in Hameln.

Wandel naar de Pferdemarkt (Paardenmarkt) en sta even stil bij het beeldhouwwerk *Opening van het IJzeren Gordijn*, een creatie van de onderneming Adolf Vogeley als herinnering aan het vallen van de Muur. Ook staat op dit plein de 13de-eeuwse Marktkirche St. Nikolai.

Uithangbord met de onvermijdelijke rattenvanger

M. Berg/Fotolia.com

Vertaling	Sylvia Birnie, Harry Bunk, Bep Fontijn, Nicolet de Jong, Eric Strijbos, Willemien Werkman
Eindredactie	Karin Evers
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Shutterstock/S. Borisov
Oorspronkelijke titel	Allemagne Nord et Centre
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgevers	Philippe Orain (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Eindredactie	Françoise Rault, Alexandra Forterre
Redactie	Jean-Charles Pharamond, Mélanie Cornière, Annabelle Georgen, Delphine Berbigier, Mo Boukhefif, Aude Flicoteaux, Laurent Gontier, Serge Guillot, Anne-Claire Juramie, Philippe Longin, Elise Pinsolle, Christian Rault, Thomas Scheufler, Philippe Vouillon Christelle Le Déan, Sandro Borel
Grafisch ontwerp	Keppie&Keppie, Varsenare
Omslagontwerp	Thierry Lemasson, Evelyne Girard, Cristian-Mihnea Popa, Mihăiță-Cristian Constantin, Anamaria Dragomir, Iulia-Elena Fontanine
Cartografie	Stadsplattegronden: © MICHELIN en © 2006-2015 TomTom. All rights reserved.
Met dank aan	Beatrix Haun, Till Palme en het Duits Nationaal Toeristenbureau, Didier Broussard, Maria Gaspar, Pascal Grougon, Hervé Dubois

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2017

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra Lannoo bv
Papiermolen 14-24
NL-3994 DK Houten
degroenereisgids@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2017/45/497 - NUR 512
ISBN 978 94 014 3958 9

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.